

I forbindelse med mit afsluttende bachelorprojekt til skov- og landskabsingeniør udarbejdede jeg informationsmaterialet "Det Tyske marked for økologiske juletræer – certificering, FSC og producentoversigt". Igennem projektet blev det belyst hvilke parametre, der ligger bag et tysk økologisk juletræ, og søgt svar på, om der er et potentielt eksportmarked for danske økologiske juletræer, samt om disse er konkurrencedygtige på det tyske marked.

Får er i Tyskland et af alternativerne til renholdelse mellem træerne.

Det tyske marked

FOR ØKOLOGISKE

JULETRÆER

– BIO-Siegel, Bioland, Biokreis, Naturland, Demeter og FSC

© KARL SCHUSTER

Et økologisk tysk juletræ er et juletræ, der er mærket med det aktuelle certificeringsmærke sammen med EU's økologimærke, og som produceres på bedrifter, der som minimum overholder EU-økologiforordningen.

Økologilovens muligheder i Tyskland

I Tyskland er omlægning til økologisk drift relateret til driftsformen landbrug eller skovbrug. I henhold til Robin Wood¹ kan et økologisk juletræ stamme fra henholdsvis økologisk certificeret landbrug, der administreres af Bund Ökologische Lebensmittelwirtschaft (BÖLW) eller fra økologisk certificeret skovbrug, administreret af Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung (BLE), og træet er uafhængigt certificeret efter en af de to ordninger.

Økologisk certificering kan opnås ved enten at fremlægge en bagudrettet bevisførelse på den økologiske driftsform eller ved fremadrettet økologisk drift.

Såfremt det kan bevises, at der ikke er anvendt mineralisk handelsgødning eller sprøjtemidler de seneste tre år, kan økologisk certificering erhverves fra anmeldelsestidspunktet.

Omlægning kan også starte ved, at en konventionel producent anmelder, at bedriften omlægges til økologi. Omlægningen fra konventionel drift til økologisk drift forløber gradvis over en 3-årig omstillingsperiode fra anmeldelsestidspunktet:

- ❑ 0. år (anmeldelsesåret) er producenten underlagt økologireglerne, men kan som sådan ikke reklamere.
- ❑ 1. år er det tilladt at reklamere med "Under omstilling til økologisk landbrug 1. år".
- ❑ 2. år er det tilladt at reklamere med "under omstilling til økologisk landbrug 2. år".
- ❑ 3. år kan producenten sælge økologiske juletræer påført EU-økologiforordningen og den aktuelle certificeringsmærkning.

I Tyskland har de enkelte delstater udstrakt selvstyre på blandt andet miljøområdet og kan derfor gennemføre deres egen lovgivning. Derfor er der stor forskel på love og forordninger delstaterne imellem. Dette gør sig også gældende for FSC-mærkning af juletræer, som beskrives i afsnittet "certificeringer – FSC".

Oversigt over delstaterne med økologisk og konventionel producentfordeling

Tyskland er inddelt i 16 delstater (se kort side 46). En tredjedel af de økologiske træer stammer fra producenter fra områderne Niedersachsen, Schleswig-Holstein og Sauerland i Nordrhein-Westfalen. I fem delstater findes der ingen økologiske producenter.

Økologiske certificeringer i Tyskland

I Tyskland er der mulighed for at certificere med det statskontrollerede økologiske Bio-Siegel eller en af de fire forskellige

☰ YVONNE APPEL

Det tyske marked – kort introduktion

Til forskel fra Danmark er der i Tyskland mange forskellige miljømærker på juletræer, og der skelnes mellem "økologiske juletræer fra bæredygtige bedrifter" og "økologiske bedrifter".

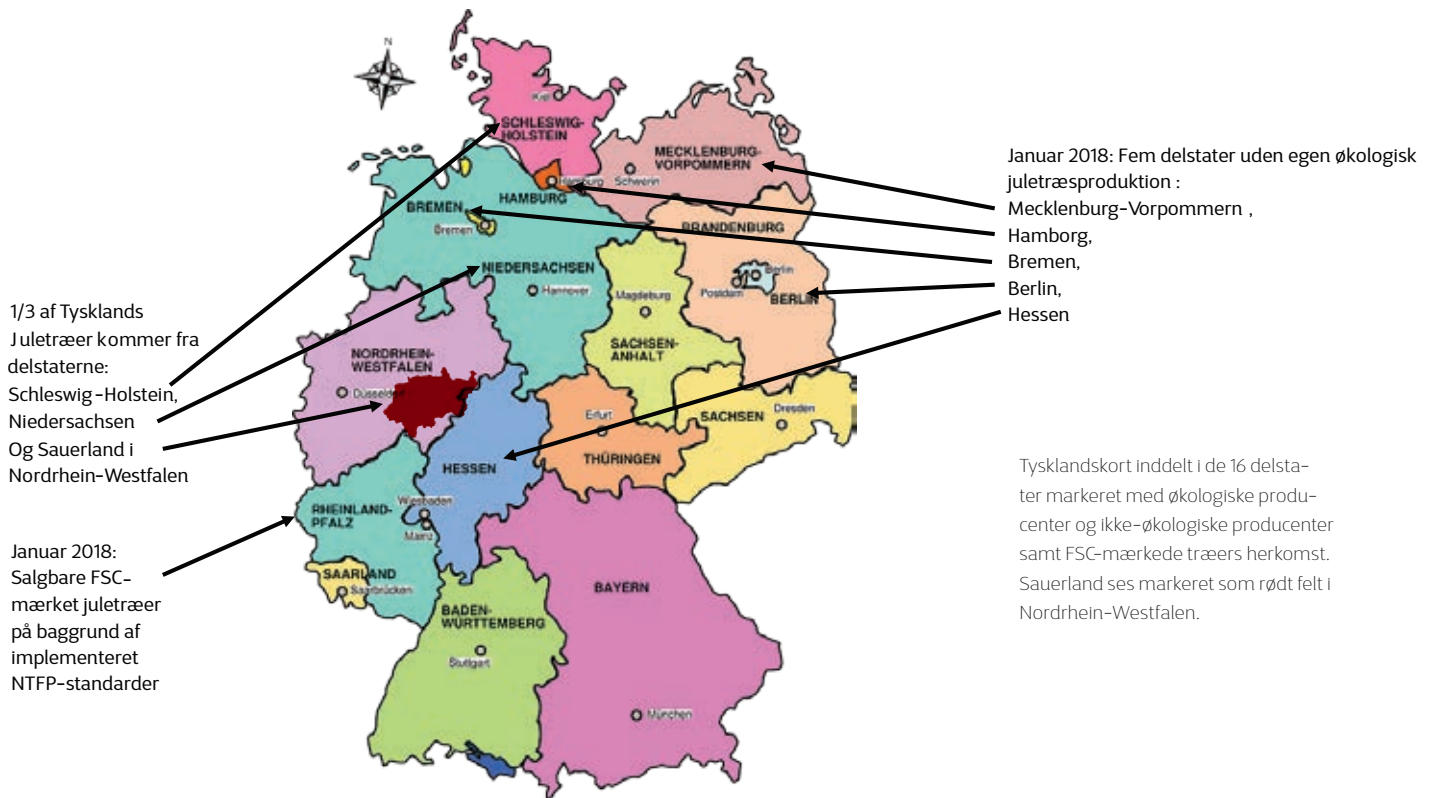
Eksempelvis sælges der i Tyskland PEFC-certificerede juletræer, som er træer fra "Ökologische Produktion". Disse bliver produceret med "mindst" mulig kemi fra bæredygtige bedrifter, som dog også anvender konventionelle herbicider og insekticider. Denne type produktion er derfor ikke en økologisk produktion efter EU's økologiforordning.

I Tyskland er der 40,4 millioner husstande, hvoraf ca. 64 % har et juletræ. Nordmannsgran er det mest populære juletræ, som foretrækkes af 71 % af forbrugerne. Dernæst foretrækkes blågran med 15 %, rødgran med 7 %, nobilis med 3 % og 2 % foretrækker enten fyr, lasiocarpa eller concolor.

Tyskland er den største aftager af nordmannsgranjuletræer i Europa. De aftager 36 % af den totale årlige produktion på ca. 45 millioner nordmannsgranjuletræer. En tredjedel af egenproduktionen af ca. 17 millioner træer kommer fra producenter fra delstaterne Niedersachsen, Schleswig-Holstein og Sauerland.

Orkanen Kyrill, som væltede ca. 25.000 ha. skov den 18.-19. januar 2007, præger fortsat markedet og vil sandsynligvis gøre det frem til 2020/22, da Kyrillfladerne blev tilplantet i årene 2007-2012.

1 Robin Wood er en NGO (nonprofitorganisation) der blev grundlagt 12. november 1982, og som siden har offentliggjort listen over økologiske juletræssteder i Tyskland, www.robinwood.de.

"Bio-træer" fra Bauhaus i Rostock med en Bio-Siegel certificering.

private certificeringer; Bioland, Biokreis, Demeter og Naturland, der går ud over EU-økologiforordningens krav. Disse certificeringer er beskrevet nedenfor. Derudover er FSC-mærkning af juletræer medtaget til trods for, at disse træer ikke er økologiske efter EU-forordningen, men fordi det er et muligt produkt i dele af Tyskland efter tysk FSC-standard siden 2016, og at certificeringer er at finde blandt udbuddet af økologiske juletræer, samt i dobbeltcertificeringer med Naturland.

Certificeringsordningernes tilhørsforhold

Juletræer, der stammer fra økologiske landbrugsbedrifter, er tilknyttet brancheorganisationen for tyske producenter af økologiske fødevarer, BÖLW. Dette gælder også juletræer fra produktionsarealer, der er certificeret af staten efter EG-Öko-forordningen, såsom Bio-Siegel, svarende til det statskontrollerede danske røde Ø-mærke. Under BÖLW hører certificeringsordningerne; BIO, Bioland, Naturland og Demeter.

Juletræer fra økologisk skovbrug er certificeret i henhold til retningslinjerne for økologisk orienteret skovbrug. Juletræer certificeres i henhold til Naturlands retningslinjer for økologisk skovforvaltning, samt FSC-juletræer fra FSC-certificerede skovområder.

Naturland er den eneste certificeringsordning, hvorfra der tilbydes økologiske juletræer fra både landbrug og skovbrug.

Oversigt over de enkelte certificeringer

I 2001 blev det officielle tyske nationale økologimærke, **Bio-Siegel**, introduceret og godkendt til mærkning på økologiske juletræer produceret efter tysk økologilovgivning. Det bliver benyttet af ca. 5000 producenter og er at finde på 77.246 forskellige produkter i 2018. Rammerne er i overensstemmelse med EU-økologiforordningen.

Bioland blev etableret i Tyskland i 1971 som en økologisk dyrknings-sammenslutning. I 2017 var der registreret 6.861 producenter, der tilsammen udgjorde et areal på 343.489 ha. Ved denne certificering skal hele bedriften overholde alle retningslinjer hos Bioland.

Ifølge Bioland er de overordnede fordele at sikre job i land-distrikterne, højne livskvaliteten og forbedre udviklingsmuligheder for befolkningen på bedrifterne og i regionerne samt at sikre selvstændige bedrifter med tilstrækkelig indkomst til landmændene og deres medarbejdere.

Biolands retningslinjer for dyrkning, husdyr og forarbejdning er baseret på syv principper, som de anser for at være den bedste metode til at bevare naturressourcerne og sikre fremtiden. Nedenfor er alle syv principper skitseret. Indholdet under hvert princip er oversat og fortolket, men den tyske benævnelse for principperne er bibeholdt, da det ikke er muligt at oversætte direkte meningsfuldt.

Princip 1: "Im Kreislauf Wirtschaften"

Genbrug er et grundlæggende princip. Afkald på kemisk fremstillede kvælstofgødninger og recirkulering af næringsstoffer i form af husdyrgødning og kompost gør produktionen næsten uafhængig af begrænsede råvarer. Denne recirkulering gør økologisk landbrug til den vigtigste metode til at bevare menneskeheden i fremtiden.

Jordbrugere undgår næsten affald gennem recirkulering og genanvendelse af næringsstofferne. Der stræbes efter at producere uafhængigt af olie og andre begrænsede ressourcer. Ved recirkulering af næringsstofferne sikres der også et fremtidig stabilt udbytte. Der foretrækkes regionalt samarbejde og vareudveksling.

Princip 2: "Bodenfruchtbarkeit fördern"

De vigtigste „husdyr“ er de milliarder af jordlevende organismer i jorden. Med en bred vifte af foranstaltninger forsøger man at øge jordens humusindhold, forbedre jordstrukturen og derved fremme jordens naturlige frugtbarhed og beskytte den til fremtidige generationer.

Ifølge Bioland er de overordnede fordele at sikre et stabilt udbytte gennem jordens høje frugtbarhed samt at binde mere CO₂ i jordens humus og rodbiomasse end det er tilfældet ved konventionelt dyrkede jorder samt at minimere oversvømmelse takket være større vandholdningskapacitet og forbedret jordstruktur.

Princip 3: "Tiere artgerecht halten"

Husdyr er skabninger med instinkter, følelser og behov. De fortjener respekt og må ikke reduceres til en ren fødevarerleverance. Mottoet "kvalitet frem for mængde" gælder for kødforbruget og holdningen til dyrene.

Ifølge Bioland får dyrene et bedre liv. Opdræt, opfødning og markedsføring sker regionalt, hvilket giver færre transporter. Der bruges mindre medicin, og man får mere velsmagende kød, mælk og æg på grund af dyrenes bevægelse og højere foderkvalitet.

Princip 4: "Wertvolle Lebensmittel erzeugen"

Levnedsmidler bør være det, deres navn siger: midler til liv. Pesticider og genetisk modificerede organismer hører ikke

til i levnedsmidler. Foruden de værdifulde næringsstoffer i levnedsmidler, skal den naturlige smag bevares således, at der i fremtiden kan skelnes mellem den "naturlige" og den "naturlignende" smag. Ifølge Bioland er de overordnede fordele, at produkterne bl.a. har flere omega-3-fedtsyrer samt antioxidanter og fenoler.

Princip 5: "Biologische Vielfalt fördern"

Bevarelse af biodiversitet er en af de vigtigste forudsætninger for at sikre fremtidens levedygtighed på jorden. Desto større genpotentiale der er i jorden, desto mindre kan jorden trues af epidemier og andre katastrofer. Det er derfor ikke kun et etisk spørgsmål at opretholde flest mulige plante- og dyrearter, men et vigtigt mål for jordbruget. Ifølge Bioland er det en overordnet fordel, at biodiversiteten stabiliserer økosystemerne samt bringer en variation i fremtidige fødevarerforsyninger, der er en berigelse af kulturliv og af forskellige kulturelle landskaber.

Princip 6: "Natürliche Lebensgrundlagen bewahren"

Uden luft, vand og jord er menneskeliv ikke muligt. Biolands centrale mål er at håndtere naturressourcerne nøje, bruge dem bæredygtigt og ikke forurene dem med forurenende stoffer. Ifølge Bioland er det en overordnet fordel, at klimabeskyttelsen er et aktivt valg, således at der undgås drivhusgasser og returneres CO₂ fra luften. Bioland beskytter jorden ved at undgå kemisk syntetisk kvælstofgødning, pesticider og hormoner.

Princip 7: "Menschen eine lebenswerte Zukunft sichern"

Et intakt jordbrug er rygraden i ethvert samfund. Produktionen af lokal mad bliver stadig mere vigtig i fremtiden, da ressourcerne bliver mere knappe. For Bioland er det et vigtigt mål at sætte folk i stand til at forpligte sig til en meningsfuld fremtid i jordbruget og at sikre operativ uafhængighed. En garanti for høj fødevarer kvalitet og sikkerhed er en sporbar værdikæde fra producent til kunde.

Biokreis blev stiftet i 1979 i Tyskland som forening for økologisk landbrug og sund ernæring. Ordningen står for dyrevelfærd, ressourceeffektivitet og cirkulær økonomi samt regionalt samarbejde og værdiskabelse mellem økologiske landbrug og forarbejdningsvirksomheder.

Der er 1.200 landbrug under retningslinjerne hos Biokreis, hvor hele bedriften skal være omlagt efter Biokreis' retningslinjer. Kriterierne forudsætter overholdelse af EU's økologiforordning, men går ud over dette med egne krav.

Demeter er den ældste økologiske landbrugsforening i Tyskland. Demeter søger at fremme et antroposofisk biodynamisk jordbrug, der følger retningslinjerne baseret på Rudolf Steiners jordbrugskursus i 1924. Målet er at fremme og sprede biodynamisk landbrugspraksis til jordbruget. En bedrift betragtes som en organisme, der har sine egne egenskaber. Der er ca. 1.500 Demeter-landbrug med 77.800 ha jord i Tyskland. Landmændene fra de enkelte bedrifter er en del af foreningens nationale arbejdsmiljø og er således direkte

involveret i deres respektive region. Kriterierne forudsætter overholdelse af EU's økologiforordning, men går ud over dette med egne krav.

Naturland blev stiftet i 1982 for at fremme totalt økologisk landbrug over hele verden. I 2017 er der registreret 3.127 producenter i Tyskland. Det samlede areal, der forvaltes efter Naturlands retningslinjer i Tyskland, er på 219.000 ha, hvoraf 54.000 ha er skovareal. Naturland er den eneste af de nævnte økologiske certificeringer, der certificerer skov. Naturlands certificerede skove i Tyskland er også FSC-certificeret.

Naturlands tre grundværdier kan kort skitseres:

- ◊ **Økologi:** Naturland bidrager til beskyttelse af vores naturlige fundament for liv, biodiversitet, klima og dyrevelfærd.
- ◊ **Fremtidsorienteret:** Naturland bidrager til en positiv, fremadrettet og eksistentiel udvikling af Naturland-medlemmers virksomheder samt de virksomheder, der er certificeret af Naturland.
- ◊ **Retfærdigt:** Naturland fremmer et "retfærdigt partnerskab" med regional orientering og social ansvarlighed. Dette gælder i hele værdikæden.

FSC-standarden tillader at mærke juletræer med FSC-mærket i Tyskland, forudsat at juletræerne kategoriseres som NTFP (Non-Timber-Forest-Products) i FSC-certificeringen. FSC-certificeringen sikrer, at træerne, der tages ud som juletræer, kommer fra skove, der er under FSC-certificeringen, og at de ikke har været sprøjtet eller gødsket med mineralsk handelsgødning under ordningen. Det sikrer ikke mod en tidligere driftsform før certificeringen.

Som tidligere nævnt, er de enkelte delstater meget selvstyrende på blandt andet miljøområdet. På initiativ af miljøminister Ulrike Höfken fra delstaten Rheinland-Pfalz, er det muligt at sælge FSC-mærkede juletræer siden den 01.09. 2016, såfremt:

- ◊ Skoven er FSC-certificeret efter Tysklands FSC-standard.
- ◊ Juletræsproduktionen udgør maksimalt 5 % af skovarealet.
- ◊ Hver juletræskultur er på maksimalt 5 ha.
- ◊ En tillægscertificering efter NTFP-standarden.

I 2017 er det kun Rheinland-Pfalz, der har implementeret NTFP-standarden i deres FSC-certificerede skove, og dermed den eneste, der kan FSC-mærke juletræer. Ellers kan juletræer fra FSC-certificerede skove uden tillægscertificeringen sælges mærket som "Produkte aus FSC-zertifizierte Forstbetrieb".

Der reklameres tydeligt i bybilledet for "bio-bäume" på stadepladserne i Tyskland.

Dobbeltcertificeringen Naturland/FSC

Naturland forpligtiger sig til bæredygtig økonomi og deres tre grundværdier. Ifølge Naturland er de derfor forpligtet til at være pionerer på det økologiske skovområde som en kompetent international certificeringsorganisation.

Foreningen for ansvarligt skovbrug, dobbeltcertificeringen Naturland/FSC, forpligter sig til at fremme den økologiske og samfundsmæssige ansvarlige anvendelse af verdens skove over hele verden ved at udvikle internationale og nationale standarder. Skovene er forpligtet til at overholde FSC-standarden inden for rammerne af FSC-certificering under organisationen af Naturlands afdeling for skov og træ. Deltagerne i koncerncertificeringen, Naturland/FSC, kan derfor markedsføre deres træer ud over Naturland-forseglingen med FSC, såfremt NTFP-standarden er implementeret.

Trends om juletræssalg i Tyskland

- ◊ Flere unge par vælger at følge traditionen og vælger et naturgroet juletræet.
- ◊ Den mest udbredt træstørrelse er stadig på 1,75-2,00 meter efter sæsonen 2017.
- ◊ Efterspørgslen efter mindre træer på 1,50 til 1,75 meter er stigende.
- ◊ Tendensen til at orientere sig regionalt er tydelig:
  - ◊ 30 procent af træerne købes direkte fra bedrifter
  - ◊ yderligere 30 procent i gadehandel
  - ◊ resten i supermarkeder samt i havecentre mv.
- ◊ Online juletræshandel er stigende, dog fra et meget lavt niveau.

Er der et potentielt eksportmarked for danske økologiske juletræer?

Et tysk økologisk juletræ er en flersidig størrelse, men ingen af certificeringsordningerne matcher det danske økologiske juletræs skærpede produktionskriterier. Overordnet er der betydelige forskelle på præmisserne for et økologisk juletræ i Tyskland og Danmark.

Flere parametre tegner positivt for det naturgroede og det økologiske juletræ:

- ⊖ Den ældre generation fastholder det naturgroede juletræ, men benytter i stigende grad nye salgskanaler, som f.eks. onlinebestilling.
- ⊖ Den yngre generation vokser og fastholder traditionen.
- ⊖ Den tyske forbruger orienterer sig mod økologi samt regionalt for at mindske CO₂-belastningen.
- ⊖ Efterspørgslen efter mindre træer er stigende – 1.50-1.75 meter.

Den tyske økologiske forbruger er ikke kun orienteret mod økologi, men også regionalt for at mindske CO₂-belastningen. I det

de økologiske producenter ikke er jævnt fordelt på landsplan, se kort, åbner det op for mulig eksport på baggrund af den lavere CO₂-belastning pr. økologisk juletræ fra Danmark. Den muligt lavere CO₂-belastning pr. transporteret træ fra Danmark, beror på de lange transportafstande inden for Tysklands grænse. Dette fremgår af producentoversigten fra Robin Wood, der viser hvilke producenter, der er at finde på hvilke stadepladser "Wo gibt's in Deutschland Weihnachtsbäume aus ökologischer Waldwirtschaft und aus anerkannt ökologischen Weihnachtsbaumkulturen". 📍

Yvonne Appel

Skov- og Landskabsingeniør, med baggrund som underviser og EFG-skovbruger.
E-mail: optimay@gmail.com
Mobil: +45 22 88 44 40

Table 1. Oversigt over præmisserne for tysk og dansk økologisk juletræsdyrkning.

	Tyskland	Danmark
Økologiske certificeringer	1 statsejet: Bio-Siegel 4 privatejet: Bioland, Biokreis, Demeter, Naturland	1 statsejet: Ø-mærket
Administration af certificeringsordningerne	BÖLW (Landbrug) BLE (Skovbrug)	Landbrugsstyrelsen
Omlægning til økologi	Konventionelt etableret juletræsareal kan omlægges, og træerne kan sælges under omlægning som "Under omlægning" og som økologiske træer efter 3 års økologisk drift.	Konventionel etableret juletræsareal kan omlægges, men juletræerne kan ikke sælges som økologiske.
Planter	Planter skal være fra certificeret økologisk planteskole. <i>Dispensationsmulighed:</i> Er den ønskede proveniens ikke mulig at erhverve fra økologisk planteskole, kan de erhverves fra en konventionel planteskole, hvis der foreligger en "ikke forhandlings-bekræftelse" fra den økologiske planteskole.	Planter skal være fra certificeret økologisk planteskole. <i>Dispensationsmulighed:</i> Landbrugsstyrelsen kan give dispensation til brug af ikke-økologiske frø.
Frø	SKAL IKKE være økologiske	SKAL være økologiske